

Обречената "църковна" политика на Първанов и ко.

*Огнян Минчев**

в-к "Дневник", 08 февруари 2009

"Българският президент Георги Първанов призова новия руски патриарх Кирил да вземе отношение по решението на съда в Страсбург, което се отнася до ситуацията в Българската православна църква (БПЦ)." Ако вярваме дословно на това съобщение, президентът на България - страна членка на ЕС, се е обърнал с молба към главата на Руската православна църква за защита на независимата Българска православна църква от решенията на Европейския съд в Страсбург. За разлика от госта си новоизбраният руски патриарх Кирил е запазил и личното си достойнство, и достойнството на своята страна и своята църква, отговаряйки уклончиво на странната му и унизителна молба.

На 22 април изтича срокът, който Европейският съд даде на българската държава да се опита да примири двата синода на БПЦ - официалния, ръководен от патриарх Максим, и алтернативния начело с митрополит Инокентий. Ако постигането на съгласие се окаже невъзможно, българската държава следва да уреди всички юридически и имуществени препятствия пред нормалната дейност на тези два синода в съгласие с европейските норми за свобода на съвестта и изповеданията. Ако откаже да направи това, официална София ще трябва да изпълни по-нататъшните разпореждания на Европейския съд по иска на алтернативния синод срещу българската държава.

Организационният разкол в БПЦ започна веднага след началото на демократичните промени от 1989 г., организиран като оперативно мероприятие на комунистическата Държавна сигурност. Неколцина от най-компрометираните като сътрудници на на комунистическия режим владици оглавиха движението за "обновление" на БПЦ, което трябваше да започне с отстраняването на Максим. Внедрени за целта "активисти" на ДС в току-що проходилото демократично движение подеха каузата, изправяйки начело ѝ отец Христофор Събев - монах с недоказана устойчивост на психическо здраве.

Наивният антикомунизъм на първите вълни сини активисти

с радост подкрепи сатанинския сценарий. Защо сатанински ли? Защото основната му цел бе и си остава духовната безпомощност и уязвимост на църквата в една епоха, в която българското общество повече от всякога има нужда от морални авторитети и духовни водачи.

БПЦ бе насилена и поругана от комунистическия режим по същата схема, по която бяха малтретирани всички останали национални църкви в Съветския съюз и поробената от него Източна Европа. (Полската католическа църква бе единствено изключение - тя оцеля и се съхрани като автентична духовна сила въпреки репресиите на властта.)

Освен унизителните ограничения и забрани на атеистичния режим църквата трябваше да се самоунижава и като сътрудничи на службите на режима срещу своето собствено паство.

Натискът върху малцината, които поемаха кръста да станат свещеници, бе огромен - от тях се искаше да доносничат, да се откажат от свободата да проповядват, да се саморедуцират до служители на един изпразнен от духовно съдържание ритуал. От епископата на църквата това не се изискваше - там просто кадровите назначения идваха пряко по линия на ЦК и преди всичко - на ДС.

Близо до ума беше, че след рухването на режима БПЦ ще пожелае да възвърне поне отчасти своето достойнство, своята свобода на действие и богослужение. Нормално беше да се очаква, че нейните членове - както духовници, така и миряни - ще потърсят сметка от управлявалата половин век БКП и от нейните наследници за поруганието на църквата и на вярата от режима на тоталитарен атеизъм. Това неизбежно щеше да доведе до допълнително отчуждаване на вярващите хора от дотогавашната "Партия" с главна буква, а църквата щеше да възвърне независимостта си в условията на демократичната държавна система. Всичко това не биваше да се допусне.

Организирането на "разкола" като оперативно мероприятие преследваше няколко взаимно обвързани цели. Първо, трябваше да бъде заплашен интегритетът, целостта на изнемощелия църковен организъм и тази заплаха трябваше да дойде точно от новосъздадените демократични сили. Второ, трябваше да се оспори публично и да се унизи патриаршеското достойнство на Максим чрез атакуване на легитимността на неговия избор и на неговата позиция. След като БКП и комунистическата държава брутално се бяха месили в делата на църквата 45 години, наред беше една "улична тълпа", която искаше наред с държавата да преобразува по свой вкус и църквата - институция, преживяла предизвикателствата на цяло хилядолетие.

В тази ситуация естествените съюзници на еманципирането на БПЦ като духовен водач на българския народ - демократичните сили, се превръщаха в неин нов и опасен враг. А реалният насилник и мъчител - комунистическата партия и нейните служби, се превръщаше в потенциален спасител и гарант за целостта ѝ.

Циничен парадокс? Да, и то твърде добре организиран

Давам си сметка, че тази интерпретация ще срещне силни противоположни аргументи от типа: "Защо защитаващ Максим и йерархията му, след като те бяха най-старшите по ранг "послушници" на безбожния режим, назначавани бяха от него и му служеха?" Без да отхвърлям логиката и легитимността на този аргумент, бих искал все пак да насоча вниманието на читателя към по-скритата, дори интимна страна на тази вътрешноцърковна драма.

И в най-тежките периоди на атеистични репресии върху църквата в нея винаги е имало различни възгледи, различни позиции за това как и доколко може да се отстоява нейната пастирска роля. Невинни и недокоснати от сътрудничество с режима сигурно няма, но има духовници, които са давали "кесаревото кесарю", за да могат да дадат "Божието Богу", а има и такива, които с усърдие са служили на ДС са били възнаграждавани с бърз растеж в църковната йерархия. И ето, пада безбожният режим

и изведнъж... най-ревностните служители на ДС тръгват... да обновяват БПЦ.

Това, разбира се, е неприемливо за останалите и те правят това, което е останало като единствено възможно - обръщат се за помощ и подкрепа към... доскорошните си мъчители. Капанът на ДС щраква. Църквата отново е омаломощена и неспособна да изправи ръст, да посрещне свободно - ще рече независимо - предизвикателствата на новата епоха към духовната идентичност на българския народ.

Църквата отново е редуцирана до ритуална украса

за националистическата демагогия на довчерашните комунисти, бързо пребоядисани в "православни" славянофили - "националисти".

От другата страна, разбира се, веднага ще кажат, че това също не е цялата истина. Че зад Христофор Събев и СДС са тръгнали много свещеници и много истински християни. Да, това е така и тези хора все още защитават позициите си за обновление на БПЦ... Тях обаче днес не ги водят епископите от алтернативния синод, които - изпълнили поръчението на своите господари - тихомълком се върнаха на местата си в официалния. Алтернативният синод непоправимо оредя. Не са оредели обаче редиците на свещениците, които подкрепиха обновлението на БПЦ.

Не са оредели и редиците на гражданите, които искат да я видят обновена и с духовна сила. В тези редици е отец Любомир Попов, който не беше разколник, но когото Варненският владика Кирил изгони от храма "Св. Атанасий" с наемни мутри, защото не можа да понесе духовното му лидерство сред християните в града. В тези редици са църковните настоятели от Рогачево, Добричко, чиито църковни земи бяха брутално експроприирани от владиката за курортни цели вместо за построяването на нов храм, каквато бе волята им.

Там са и отвратените от нищожеството Галактионово, продаващо архонтски звания и църковно достойнство. Всички тези хора днес искат само едно - БПЦ да се придържа към собствения си устав, където от векове е записано, че християните - миряни и свещеници - имат право да си избират епископи и митрополити, да надзирават употребата на църковното имущество, да си избират представители в църковните настоятелства.

Днес Европейският съд отново кара Първанов и неговата партия да избират: или да се примирят със завръщането на тези активни, духовно мотивирани хора в единния църковен организъм на БПЦ - за да се сложи край на разкола, или да поддържат с изкуствени средства разделението на църквата, за да могат да шантажират официалния синод и да поддържат ролята му на послушен инструмент за утвърждаване на собствената им власт.

В първия случай рано или късно БПЦ ще намери сили за обновление и независимост. Във втория - низвергнатите от храмовете си стойностни представители на алтернативния синод ще се отърсят от милиционерските си съдружници, ще си възвърнат чрез присъдата на Европейския съд имуществото и законната регистрация и ще станат реален двигател за църковно обновление.

На Георги Първанов и неговите политически приятели не им е изгоден нито единият, нито другият вариант. Затова те се опитват отчаяно да задържат статуквото на безправие - както на официалния синод, така и на алтернативния. Подкрепа за това безправие поиска Първанов от руския патриарх, ще търси помощ за него и другаде. Но няма да може да я получи. Бавно и мъчително България ще се превръща в европейска страна. Където свободата на вероизповеданието не може да зависи от интересите на властта и мероприятията на репресивните служби.

** Авторът е политолог, директор на Института за регионални и международни изследвания*